

Lausunto

09.08.2024

YVV/1243/2024

Asia: VN/14348/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne asiakasmaksuasetuksen muutoksista

Valtioneuvoston asetusluonnoksessa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen muuttamisesta ehdotetaan perusterveydenhuollon maksujen korotusta 22,5 prosentilla ja erikoissairaanhoidon maksujen korotusta 45 prosentilla. Ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan 150 miljoonan euron sopeutusta julkiseen talouteen.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Julkisen vallan on perustuslain 22 §:n mukaan turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Yhdenvertaisuuslaki täsmentää ja konkretisoi perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuus- ja syrjintäkieltosääntelyä. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n perusteella ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Muuna henkilöön liittyvä syynä voidaan pitää henkilön sosioekonomista asemaa, joka muodostuu esimerkiksi henkilön tuloista, varallisuudesta ja asemasta työmarkkinoilla. Lisäksi esimerkiksi terveydentila tai vammaisuus ovat sellaisia yhdenvertaisuuslaissa kiellettyjä syrjintäperusteita, joihin usein kytkeytyy myös toimeentuloon liittyviä ongelmia. Esimerkiksi vammaiset henkilöt kohtaavat valitettavan paljon syrjintää työmarkkinoilla, joka saattaa johtaa työttömyyteen ja toimeentulon ongelmiin.

Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut sosiaaliturvaetuksien indeksitarkistusten yhteydessä, että tehtyjen päätösten kumuloituvat vaikutukset on otettava huomioon ja seurattava tarkoin indeksin jäädytyksen vaikutuksia (PeVL 47/2017 vp, s. 3–4, PeVL 40/2018 vp, s. 3). Valtuutettu kiinnittää huomiota siihen, että saman aikaisesti tämän asiakasmaksuasetuksen muutosta koskevan esityksen kanssa julkiseen terveydenhuoltoon ja sosiaaliturvaetuuksiin kohdistuu myös muita säästötoimenpiteitä, jotka kohdistuvat pääsääntöisesti samaan henkilöryhmään. Aiemmin valtuutettu on lausunut hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sairausvakuutuslain 2 ja 3 luvun muuttamisesta (VN/28373/2023), jossa sairaanhoitovakuutuksen sairaanhoidon korvaukseen annetun lisärahoituksen arvioidaan lisäävän korvausmenoja kaikkiaan 460 miljoonaa euroa vuosina 2024–2027. Valtuutettu huomauttaa, että ehdotetut taloudelliset lisäpanostukset ja leikkaukset kohdistuvat erilaisessa sosioekonomisessa asemassa oleviin henkilöihin siten, että leikkaukset näyttäisivät kohdentuvan erityisesti julkista terveydenhuoltoa käyttäviin ja haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin. Samalla perustuslaki edellyttää, että julkisen vallan tulee turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä yhdenvertaisella tavalla ja turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Asetusmuistiossa todetaan, että niiden pienituloisten asiakkaiden määrä, joilla voi seurata vaikeuksia selvitä asiakasmaksuista kasvaisi, joka puolestaan voi johtaa lisääntyneeseen toimeentulotuen tarpeeseen. Valtuutettu huomauttaa, että myös muiden tällä hetkellä lausuntokierroksella olevien esitysten vaikutusarvioinneissa on todettu esitysten lisäävän toimeentulotuen tarvetta. Riski siitä, että nyt tehtävien leikkausten vaikutukset kumuloituvat samoille henkilöille kohtuuttomalla tavalla kasvaa, kun eri esitysten yhteisvaikutusten arviointia ei ole tehty esitysten valmisteluvaiheessa. On hyvä, että sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee syksyllä valmistuvaa arviointia vuoden 2025 budjettilakiesitysten yhteisvaikutuksista, mutta tämän arvioinnin tulisi olla tehty jo valmistelun tässä vaiheessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyyn mukaan määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Lisäksi asiakasmaksulaissa säädetään asiakasmaksujen enimmäismäärästä, jonka jälkeen maksukattoon sisältyvät palvelut ovat asiakkaalle maksuttomia kalenterivuoden loppuun asti. Asiakkaan on itse seurattava maksukaton täyttymistä ja ylittymistä sekä vaadittava itse liikaa suoritettua maksua takaisin. Valtuutettu toteaa, että julkisen terveydenhuollon asiakkaiden kannalta parempi malli olisi, jos asiakkaan ei tulisi itse vaatia maksukaton ylittäviä maksuja takaisin tai vaatia alennusta tai vapautusta asiakasmaksuista, jotka vaarantavat henkilön tai perheen toimeentulon vaan vastuu seurannasta tulisi olisi viranomaisella. Vaikka hyvinvointialueilla on velvollisuus tiedottaa mahdollisuudesta asiakasmaksun alentamisesta, eivät kaikki asiakkaat ole tietoisia oikeuksistaan.

Kristina Stenman

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Marko Leimio

Erityisasiantuntija

Lausuntonne todistuksista ja lausunnoista perittävistä asiakasmaksuista.

Huom! tämä kysymys on osoitettu ensisijaisesti hyvinvointialueille. Todistuksista ja lausunnoista perittävien asiakasmaksujen jatkovalmistelua varten hyvinvointialueita pyydetään tuottamaan valmistelun tueksi tietoa hyvinvointialueen antamien todistusten ja lausuntojen määristä sekä niistä saatavista asiakasmaksutuloista. Samalla mahdollisuuksien mukaan pyydämme tietoa alla olevasti eriteltynä:

- Lääkäriinlausunnot ajokorttia varten
- Lääkäriinlausunnot aselupaa varten
- Muut säädöspohjaiset lausunnot ja todistukset (jos tieto jo koottuna)
- Muut (ei-säädöspohjaiset) todistukset (jos tieto jo koottuna).

Lisäksi hyvinvointialueita pyydetään arvioimaan todistuksista ja lausunnoista perittävän asiakasmaksun nykyisen enimmäismäärän suhdetta todistusten/lausuntojen tuottamisen kustannuksiin (maksujen kustannusvastaavuus).

Tietoa tarvitaan, jotta todistuksista ja lausunnoista perittävän maksun enimmäismäärään valmisteltavan korotuksen vaikutukset hyvinvointialueen rahoitukseen voidaan arvioida hyvinvointialueiden rahoituksen turvaavalla tavalla.

-

Stenman Kristina
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto

Leimio Marko
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto